

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Допущено до захисту

“ _____ ” _____ 2023 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ Соколюк С.Ю.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА**

**ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ
ТА ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ТОВ
"АГРОКОМПЛЕКС "ЗЕЛЕНА ДОЛИНА" ТУЛЬЧИНСЬКОГО
РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**Виконав – студент 2 курсу, групи 21м -пт
освітньої програми «Аграрне підприємництво
та аготрейдинг»
спеціальності 076 Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність
Крошній Віталій Анатолійович**

**Науковий керівник – доктор філософії, доцент
Бленда Наталія Олександрівна**

Умань – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Освітня програма Аграрне підприємництво та агротрейдинг

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)
“ _____ ” _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту Крошному Віталію Анатолійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Оцінка забезпеченості основними засобами та обґрунтування напрямів підвищення ефективності їх використання у ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області

керівник роботи Бленда Наталія Олександрівна, доктор філософії, доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи фінансово-економічна звітність ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області за 2018-2022 роки, законодавчі й нормативні акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, електронні джерела

4. Перелік питань, які потрібно розробити
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ, ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ

5. Перелік графічного матеріалу

7 рисунків та 7 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	12.10.2022	
2.	Одержання індивідуального завдання	14.10.2022	
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	17.10.2022	
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт - інші заходи		
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	15.12.2022	
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків		
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника	29.11.2023	
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	01.12.2023	
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат	06.12.2023	
10.	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2023	
11.	Попередній захист роботи на кафедрі	11.12.2023	
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри	12.12.2023	
13.	Одержання рецензії	13.12.2023	
14.	Захист кваліфікаційної роботи	18.12.2023	

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	9
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ, ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	13
2.1. Характеристика виробничої діяльності ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області	13
2.2. Оцінка стану та руху основних засобів підприємства	25
2.3. Аналіз забезпеченості та ефективності використання основних засобів в підприємстві	31
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ПІДПРИЄМСТВІ	35
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

Діяльність будь-якого виробничого підприємства напряду залежить від засобів виробництва, які воно використовує. Будь-яке підприємство характеризується наявністю певних ресурсів, за допомогою яких воно і здійснює свою діяльність. Одними з таких ресурсів є його основні засоби, що зазвичай виступають найважливішим елементом виробничого та економічного потенціалу підприємства. Основні засоби будь-якого підприємства є матеріально-технічною основою, базисом ефективної та успішної діяльності, забезпечують підвищення технічної оснащеності та продуктивності праці виробничого персоналу, визначають потужність та конкурентоспроможність підприємства у ринковому середовищі [37]. Проте, ефективність виробництва на підприємстві залежить не тільки від забезпеченості підприємства засобами праці, але й від ступеня їх використання у часі.

Підвищення використання основних виробничих фондів підприємства є важливим резервом підвищення ефективності виробництва. Це обумовлено тим, що значна частка витрат виробництва, які утворюють собівартість продукції, пов'язана із використанням засобів праці підприємства. Таким чином, підвищення ефективності використання основних фондів підприємства знаходять свій вираз у збільшенні обсягу виробництва продукції, підвищення продуктивності праці та фондівіддачі.

Мета роботи полягає у формуванні теоретико-методичних підходів і науково-прикладних напрямів оцінки забезпечення основними засобами та визначенні шляхів підвищення ефективності їхнього використання на сільськогосподарському підприємстві.

Завданнями роботи є:

- узагальнення теоретичних підходів до трактування поняття «основні засоби» та уточнення його економічного змісту;
- вивчення складу, структури основних засобів та їх відтворення;
- аналіз організаційно-економічної характеристики ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області;
- оцінка наявності, руху, ступеня забезпеченості підприємства

основними засобами та ефективності їх використання;

- обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є основні засоби підприємства ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області, які використовуються в процесі виробництва.

Предметом дослідження є процеси формування та використання основних засобів підприємства з метою виявлення напрямів підвищення ефективності їх використання.

Методом дослідження є діалектичний метод дослідження явищ та процесів у їх взаємозв'язку і розвитку. Для вирішення поставлених завдань були використані: індуктивний та дедуктивний методи, методи статистичного аналізу, групування, факторний аналіз, графічні методи дослідження.

Інформаційною базою дослідження є закони України та нормативно-розпорядчі документи, офіційні статистичні та аналітичні матеріали, первинна документація, річна статистична звітність сільськогосподарського підприємства ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області, праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій та інтернет-видань,

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування будь-якого підприємства розпочинається з організації матеріально-технічної бази, в якій головним елементом виступають основні засоби. Від стану основних засобів залежать техніко-технологічний рівень виробництва, продуктивність праці, якість товарів та послуг, прибутковість підприємства, у зв'язку з чим зростають роль і значення аналізу наявності, руху та використання основних засобів підприємства.

Основні засоби підприємства — це уречевлена частина виробничих ресурсів підприємства, що функціонує у виробничому процесі тривалий час, не змінює при цьому своєї натуральної форми і розмірів, а свою вартість переносить на вартість готової продукції поступово, шляхом амортизаційних відрахувань.

Для детального розкриття сутності та ролі основних засобів у фінансово-господарській діяльності підприємства необхідно розглянути визначення, запропоновані різними науковцями.

Основні засоби можна визначити як довгострокову матеріальну частину майна чи обладнання, якими володіє підприємство та використовує їх для отримання доходу. Передбачається, що основні засоби не можна буде спожити або перетворити на дохід протягом року. Активи та основні засоби не можуть бути визначені по-різному, оскільки вони багато в чому схожі, але їх можна розрізняти за тим, як вони використовуються та як вони призводять до прибутку [4, 6, 27, 41].

В економічній літературі поняття «основні засоби» мають декілька аналогів, а саме: основні виробничі фонди, основні фонди, основний капітал, засоби праці тощо.

Нині не існує єдиного визначення поняття «основні засоби» та переліку їх складників згідно з чинним законодавством. У нормативному забезпеченні існує декілька точок зору щодо трактування поняття «основні засоби» (рис. 1.1).

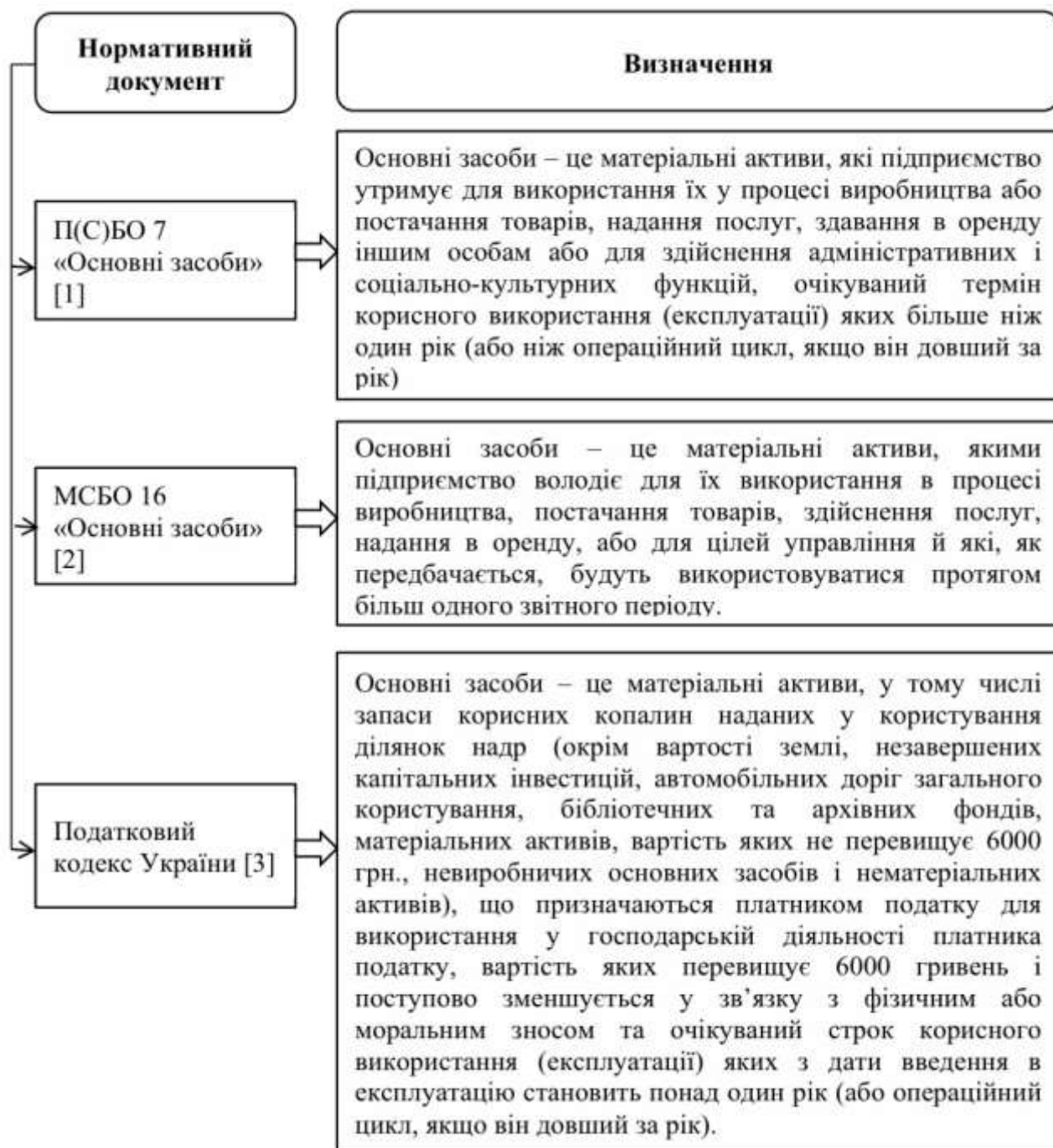

Рис. 1.1. Сутність поняття «основні засоби» згідно нормативно правовими актами України [24,32,33]

Порівнюючи дефініції, представлені в П(С)БО7 та МСБО 16, можна зробити висновок про їх подібність, яка зумовлена тим, що під час написання українських стандартів бухгалтерського обліку міжнародні стандарти використовувалися як основа. Як бачимо з аналізу рис. 1.1, у визначеннях, які містяться в П(С)БО 7 і МСБО 16, не ставиться якихось вартісних обмежень під

час віднесення активу до основних засобів. Головне, щоб цей актив використовувався в діяльності підприємства протягом більше одного року та його використання забезпечувало економічну вигоду у майбутньому. своєю чергою, у Податковому кодексі відмовилися від поняття «основні фонди» на користь «основних засобів», що свідчить про наближеність кодексу до положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Проте таке наближення не є повним, адже грошове обмеження віднесення до складу основних засобів залишилося, хоча і зросло від 2 500 грн. до 6 000 грн.

Аналіз наукової літератури та праць вчених-економістів показав, що у вітчизняній літературі немає однотайності щодо визначення поняття «основні засоби» та поняття «основні фонди» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення терміну «основні засоби» в літературних джерелах

№ з/п	Автор	Визначення
Основні засоби як матеріальні активи		
1.	Бондар О. [1]	основні засоби – це сукупність матеріальних активів у формі засобівпраці, які багаторазово приймають участь у процесі виробничо- комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами
2.	БутинецьФ.Ф. [5] Кузнецов В. , МихайленкоО. [18]	основні засоби — це матеріальні активи, які підприємство утримує для використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійсненняадміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (чи операційного циклу, якщо він більший за рік)
3.	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [10]	основні засоби – це сукупність матеріальних активів, які тривалий час у незмінній натурально-речовій формі використовуються у виробничому процесі
4.	Олійник Є.В. [28]	основні засоби — матеріальні необоротні активи підприємства, які використовуються в його господарській діяльності, проте не можуть бути використані, спожиті чи продані в поточному звітному році.
5.	Сірик М.В. [41]	основні засоби – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, вартість яких поступово зменшується у зв’язку з фізичним і моральним зносом

Основні засоби як засоби праці		
6.	Єлькін А.В. [12]	це сукупність засобів праці та матеріально майнових цінностей, що функціонують у натуральній формі як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері, вартістю понад 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян і терміном служби більше одного року.
7.	Дідур Г.І. [9]	основні засоби — це засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз і термін експлуатації яких перевищує один рік (чи операційний цикл, якщо він більший за рік) у первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар)
8.	Колісник Т.А., Буднікова І.С., Шмиголь Н.М. [15]	Основні засоби – засоби праці, які беруть участь в процесі виробництва впродовж тривалого періоду, при цьому не змінюють своєї натурально-речової форми і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції частинами
9.	Стемковська І.В., Герчанівська С.В. [43]	основні засоби — це засоби праці виробничого і невиробничого призначення, що беруть участь у процесі виробництва впродовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (у міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію
10.	Харченко Н.В. [47]	основні засоби — це засоби праці, які багаторазово (більше року) беруть участь у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здаванні в оренду для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік), зберігають при цьому свою натуральну форму, поступово зношуються і частково переносять свою вартість на виготовлювану продукцію або виконану роботу у вигляді амортизаційних відрахувань, а частково — на збільшення первісної (переоціненої) вартості основних засобів
11.	Яременко Л.М. [50]	основні засоби – це частина постійного продуктивного капіталу у формі засобів праці, що поступово, протягом багатьох виробничих циклів переносять свою вартість на виготовлений продукт

Як видно з таблиці 1.1, наведені тлумачення не мають змістовної різниці та залежать від того на чому акцентує увагу автор. Аналіз визначень поняття «основні засоби», наданих різними авторами, у зв'язку з окремими характеристиками показують, що можна виділити два підходи до трактування економічної суті основних засобів, а саме: перший підхід, за яким основні засоби ототожнюють із матеріальними активами чи матеріальними цінностями, та другий, за яким основні засоби визначають як засоби праці.

Низка вчених вважає критерій річного циклу основоположним у формуванні визначення поняття «основні засоби». тим не менш, важливими є інші критерії, які характеризують основні засоби, такі як матеріальність (мають матеріальну форму) та призначення (утримуються для використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій).

Таким чином, можна узагальнити, що автори, які відносять до складу основних засобів матеріальні активи, розмежовують їх за періодом використання. Лише деякі автори розглядають таку ознаку як характер участі у виробничій діяльності, наголошуючи на багатьох циклах. Окремі науковці виділяють змінність натуральної форми, говорячи, що вона є незмінною протягом одного виробничого циклу. спосіб перенесення вартості розглядає більшість авторів, зазначаючи, що вона переноситься поступово, частинами.

Коваленко О. В. та Громова І. В. [14] визначають основні засоби як необоротні матеріальні активи, що належать підприємству та використовуються в його діяльності для отримання доходу. Таким чином, вони мають більший термін корисного використання, ніж поточні активи, і не очікується, що вони будуть спожиті або перетворені в готівку протягом року. Також ці активи відрізняються від товарно-матеріальних цінностей, оскільки останні купуються з метою перепродажу, а перші купуються для операційних цілей [14].

У сучасній науці поняття «основні засоби» часто ототожнюють із поняттям «основні фонди». Зокрема, І.Б. Бланк зазначав: «основні фонди – це сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово беруть участь у процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами» [5].

Деяко іншим є визначення Олійник Є.В., за яким основні фонди як «вартість сукупності засобів праці, необхідних для раціонального і планомірного виробництва заданої продукції, які використовуються на

підприємстві (об'єднанні) протягом тривалого часу (зазвичай більше року), переносять свою вартість на створений за їх допомогою продукт частинами, у міру споживання і зберігають свою матеріальну форму. основні фонди у їх грошовому виразі називають основними засобами» [28].

Особливий підхід до визначення основних фондів у С.В. Мочерного, який вважає, що «основні фонди – економічна форма засобів праці, що функціонують у виробничому процесі протягом багатьох кругообігів, частково, у міру зношування переносять свою вартість на новостворений продукт, відтворюючись через кілька виробничих циклів (будівлі, машини, обладнання та ін.), але не розкриваючи своєї соціально-економічної сутності. основні фонди є лише засобами праці, залученими у виробничий процес, які виконують певні функції» [25, с. 495].

Так, основні засоби відносяться до необоротних активів, утримуваних для використання у виробництві або постачанні товарів або послуг, здачі в оренду іншим особам або для адміністративних цілей та використовуються суб'єктом господарювання з обліковим періодом більше одного року. Якщо передбачається, що вони будуть використовуватися менше одного року, то вони не повинні розглядати основні засоби [46].

Отже, проаналізувавши визначення науковців, можна надати таке визначення основних засобів. Основні засоби – це матеріальні активи, придбані для довгострокового використання з метою отримання можливості повсякденних операцій господарської діяльності або створення стабільного грошового потоку. Основним засобам сільськогосподарського підприємства притаманні такі характеристики: вони купуються або створюються для підтримки фінансово-господарської діяльності більше року; термін служби будь-якого основного засобу повинен бути більше 1 року; можливість швидкого продажу та перетворення в готівку відсутня (основні засоби здебільшого неліквідні, і підприємству потрібен час, щоб їх продати або замінити); на основні засоби нараховується амортизація.

Зазначимо, що основні засоби мають дещо неординарний характер, що в

свою чергу потребує їхньої класифікації. Класифікація – це один із методів пізнання та вивчення явищ, процесів, об’єктів, який полягає в їх розподілі на класи на базі визначених ознак, властивостей та закономірностей зв’язків між ними. Чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання досліджуваних явищ, процесів, об’єктів, та можливостей управління ними. Класифікація основних засобів допомагає оцінити наявні основні фонди, знайти можливі шляхи підвищення ефективності використання основних фондів та прийняти необхідні рішення щодо управління ними. Їх групування за класифікаційними ознаками зображено на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Групування основних засобів за класифікаційними ознаками

Поділ основних засобів на виробничі та невиробничі розкриває безпосередньо участь фондів у виробничому процесі. Виробничі основні фонди – це такі, які беруть активну участь у виробничому процесі (різного виду обладнання, машини), а невиробничі – житлові будинки, дитячі садки, школи, лікарні й інші об'єкти охорони здоров'я та культурно-побутового призначення, що перебувають на балансі підприємств і побічно впливають на процес виробництва (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Групування основних засобів за функціональним призначенням

З часом основні засоби зменшуються у вартості через фізичний знос, звичайне старіння або випадкове пошкодження. Це зниження вартості вимірюється як амортизація або споживання основного капіталу. У той же час підприємства витрачають гроші на нові основні засоби. Ці витрати називаються інвестиціям в основний капітал. Амортизація зменшує запас основних засобів,

а інвестиції поповнюють або збільшують його.

Слід зазначити, що амортизація відшкодовує зношування засобів лише у процесі виробництва. За рахунок амортизації не відшкодовуються основні фонди, зруйновані під час стихійного лиха, війни, невстановлене устаткування, а також основні фонди, які тривалий час перебувають у капітальному ремонті.

З метою створення економічних передумов для оновлення основних засобів установлюється норма амортизації та створюється амортизаційний фонд. Норми амортизації визначаються на основі строків служби засобів, які залежать від їх довговічності, фізичного й морального зносу, фактичного віку засобів праці, затрат на капітальний ремонт, модернізацію, як відношення річного обсягу амортизаційних відрахувань до середньорічної вартості основних засобів, виражене у відсотках. Амортизаційний фонд - це фонд грошових ресурсів, що утворюється за рахунок амортизаційних відрахувань і призначається для повного відновлення (реновації) основних засобів.

У процесі виробництва продукції відбувається зміна вартості основних засобів, вибуття їх в результаті зносу, оновлення і поповнення в процесі придбання нових елементів. Основні виробничі засоби підприємств, які беруть участь у процесі виробництва, піддаються фізичному та моральному зносу, старіють, у результаті чого знижуються їх експлуатаційні можливості. Стан та використання основних виробничих засобів є важливою умовою, фактором забезпечення нормальних умов процесу виробництва та підвищення його ефективності. Тому на підприємствах важливе значення має як систематичне оцінювання стану основних засобів, так і аналіз ефективності їх використання.

Для визначення стану основних виробничих засобів та ефективності їх використання можуть застосовуватися показники, які характеризують:

- рівень забезпечення підприємства основними виробничими засобами;
- їх стан, рух;
- ефективність їх використання.

До показників, що характеризують рівень забезпечення підприємства основними виробничими засобами, належать питома вага основних

виробничих засобів у майні підприємства, фондоозброєність та фондомісткість

Стан та рух основних виробничих засобів характеризується такими показниками: коефіцієнтом оновлення; коефіцієнтом вибуття; коефіцієнтом приросту; коефіцієнтом зносу; співвідношенням основних виробничих та невикористаних фондів.

Ефективність використання таких виробничих засобів визначається розрахунком таких показників: фондовіддачі, рівня рентабельності фондів; розміру прибутку на одиницю середньорічної вартості фондів.

Ефективність використання основних засобів в економіці, як правило, визначається у вартісних показниках, в разі їх дослідження по всіх групах різноманітних засобів виробництва. Але, для достовірної оцінки характеру і інтенсивності відтворення основних фондів необхідно розглядати динаміку зміни їх вартісних показників, а також чисельності в натурально - матеріальному еквіваленті.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ, ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області

ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» – багатогалузевий виробничий комплекс, який у вересні 2004 році створено на базі цукрового заводу та господарств Томашпільського і Тульчинського районів, що розміщуються на півдні Вінницької області. В даний час підприємство працює в 3 районах: Тульчинський, Вінницький, Жмеринський.

ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» на кінець 2022 року має в своєму розпорядженні 23780 гектар сільськогосподарських земель в обробітку.

До складу агрокомплексу входить: цукровий завод, хлібоприймальне підприємство, комбікормовий цех, 4 тваринницькі комплекси, племзавод. Виробничі об'єкти агрокомплексу, що включають п'ятнадцять агроформувань, цукровий завод та хлібозавод, знаходяться у Вінницькій області.

Основною діяльністю підприємства є виробництво та реалізація харчових продуктів та сільськогосподарської продукції, представленої переважно цукром, зерновими культурами, м'ясом та молоком.

Фактичною контролюючою стороною Компанії є громадянин України Войтович С.А. (фактична контролююча сторона), який має право керувати операційною діяльністю Агрокомплексу на власний розсуд і для власної вигоди.

Основне місце діяльності підприємства знаходиться за адресою: вул. Івана Богуна, 4, м. Томашпіль, Вінницької області. Агрокомплекс «Зелена долина» став "Лідером року 2017" серед кращих підприємств України.

На 23780 га сільськогосподарських угідь Тульчинського, Вінницького та Жмеринського районів Вінницької області в підприємстві вирощують пшеницю, ячмінь, цукровий буряк, соняшник, кукурудзу, сою, ріпак.

Підприємство вироблену продукцію зернових і технічних культур

реалізує на внутрішніх та зовнішніх ринках. Переробка вирощеного буряка здійснюється Томашпільським цукровим заводом у складі Агрокомплексу. Кормові культури після переробки на власному комбикормовому заводі постачають на власні тваринницькі комплекси. Сьогодні в них утримується понад 3500 голів великої рогатої худоби (ВРХ), з них 1500 голів дійного стада. Середні надої молока на одну фуражну корову складають біля 6 тон і показують постійний щорічний приріст.

Для здійснення господарської діяльності підприємству необхідні ресурси, наявність та стан яких, забезпеченість та їх якість визначають результати роботи підприємства. Під ресурсами підприємства розуміють сукупність природних, матеріально-технічних, трудових, фінансових та інформаційних засобів забезпечення виробництва. Ефективність діяльності підприємства в сучасних умовах залежить від багатьох, як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Ринкове середовище висуває підвищені вимоги до ресурсного забезпечення діяльності підприємства, відповідності його сучасним технологіям [39].

Наявність основних видів ресурсів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Наявність виробничих ресурсів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р. (+,-)
Площа сільськогосподарських угідь, га	21200	22360	23054	23780	23780	-1420
Площа ріллі, га	21174	22334	23028	23754	23754	-1420
Площа саду, га	26	26	26	26	26	-
Чисельність працівників, осіб	1141	1103	1095	1031	1067	- 74
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	635292	600775	1087428	1333607	1740157	+1104865
Вартість оборотних засобів на кінець року, тис.грн	905601	923861	676605	1057298	1136445	+230844

За даними таблиці 2.1, станом на 2022 рік площа сільськогосподарських угідь, що знаходяться у користуванні підприємства, становить 23780 га. Впродовж досліджуваного періоду площа сільськогосподарських угідь, що знаходяться в користуванні підприємства, поступово збільшувалась. Так у 2022 році площа сільськогосподарських угідь зросла на 1420 га порівняно із 2018 роком, що стало можливим за рахунок заключення додаткових договорів оренди на земельні паї. Підприємство орендує земельні ділянки у 11 тисяч пайовиків, велика кількість яких є співробітниками агрокомплексу.

Зазначимо, що у складі сільськогосподарських угідь ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» рілля займає 99,9%, що є позитивним чинником, так як рілля найбільш продуктивний та найефективніший вид угідь. Решта - 26га (0,1%) займає площа саду.

Результативність процесу виробництва, взаємодія всіх засобів праці та матеріальних ресурсів забезпечується використанням праці працівників підприємства, кваліфікація яких є сьогодні визначальним елементом у досягненні ефективності виробництва та конкурентних переваг підприємства. Впродовж 2018-2022 років чисельність основних працівників зайнятих в сільськогосподарському виробництві ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» мала загальну тенденцію до зменшення. У 2022 році середньорічна чисельність працівників становила 1067 осіб, причому зменшення працівників проти 2018 року склало 74 особи, що свідчить про підвищення ефективності їх використання, зростання продуктивності праці, враховуючи нарощування об'ємів виробництва.

Обов'язковим речовим елементом для здійснення будь-якого виробничого процесу є засоби виробництва та предмети праці, що є основою, залежно від стану якої формується робоча сила. Вони є матеріальною підставою виробничого процесу і характеризують технічний і економічний рівень розвитку підприємства.

За даними таблиці 2.1 спостерігаємо динаміку зростання вартості основних та оборотних засобів підприємства, що свідчить про оновлення та

покращення технічної та матеріальної оснащеності виробництва. Так, впродовж 2018-2022 років залишкова вартість основних засобів зросла майже на 1105 млн. грн, а збільшення вартості оборотних засобів становило – 230 млн. грн. Порівняно із іншими підприємствами ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» відноситься до великих аграрних підприємств і має достатній рівень забезпеченості основними видами ресурсів

Розглянемо економічні показники ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Основні економічні показники діяльності ТОВ «Агрокомплекс
«Зелена долина»**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 до 2018рр, +,-
Валова продукція, тис. грн:	1210235	981236	867924	1612074	1362839	152604
- в розрахунку на: 100 га сільськогосподарських угідь	5708,7	4388,4	3764,7	6779,1	5731,0	22,3
- на 1 середньорічного працівника	1060,6	889,6	792,6	1563,6	1277,3	216,8
Виручка від реалізації, тис. грн	904090	835861	779625	1404456	1270203	366113
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	689806	757453	669967	1021139	1028483	338677
Прибуток від реалізації, тис. грн	214284	78408	109658	383317	244720	30436
Чистий прибуток, тис. грн	114246	14086	36997	541060	8688	-105558
Рівень рентабельності по підприємству, %	16,6	1,9	5,5	52,9	0,8	-15,8

Дані таблиці 2.2 свідчать про те, що в 2022 р. зросла вартість валової продукції в порівнянні з 2018-2020 роками, проте відмічаємо зменшення обсягів валового виробництва порівняно із 2021 роком. Загалом, 2021 рік став

найуспішнішим для ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» за досліджуваний період. В 2020 році в підприємстві отримано найнижчий показник вартості валової продукції, що є закономірним, враховуючи несприятливі погодно-кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва.. Наявність власних переробних потужностей для переробки аграрної продукції (цукрових буряків, зерна тощо) і виробництва комбікормів для галузі тваринництва забезпечили отримання прибутку в 2020 році, тоді як більшість аграрних підприємств отримали збитки.

Відповідно до зміни вартості валової продукції відмічаємо зміну показників її вартості в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь та на 1 середньорічного працівника. Так на 22,3 тис. грн, збільшилась її вартість в 2022 році в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь порівняно із 2018 роком, а в розрахунку на 1 середньорічного працівника - на 216,8 тис. грн, за рахунок значного зменшення чисельності працівників.

Відповідні зміни відмічаємо за досліджуваний період щодо інших вартісних показників: виручки від реалізації, прибутку від реалізації та чистого прибутку. Так виручка від реалізації продукції, товарів і послуг у 2022 році збільшилась порівняно із 2018 роком на 366113 тис.грн, прибуток від реалізації за вказаний період збільшився на 30436 тис.грн, але зростання адміністративних та фінансових витрат призвело до зменшення чистого прибутку – на 105558 тис.грн.

До 2021 року підприємство нарощувало обсяги виробництва, вкладало значні кошти в модернізацію та інтенсифікацію виробничої діяльності, що в результаті забезпечило отримання значних результатів господарської діяльності і високого прибутку. Так, у 2021 році в підприємстві отримано 541 млн.грн прибутку, при цьому рентабельність становила 52,9%.

Ряд об'єктивних причин: повномасштабна війна, порушення експортно-імпортних зав'язків, зростання вартості матеріалів, тощо, вплинули на значне зниження результатів діяльності агрокомплексу за 2022 рік.

24 лютого 2022 р. Російська Федерація розпочала повномасштабне військове вторгнення в Україну. Ворог здійснює постійні ракетні атаки та атаки дронами, які впливають на енергосистему та іншу критичну цивільну інфраструктуру по всій території України, що призводить до відключень електропостачання для підприємств і впливає на їх діяльність. За нинішніх обставин Агрокомплекс продовжує свою операційну діяльність. Управлінський персонал дійшов висновку, що існує обґрунтована можливість Агрокомплексу продовжувати безперервну діяльність:

- активи Агрокомплексу не були пошкоджені в результаті військових дій і немає ознак того, що масштабні військові дії наближаються до місць діяльності Компанії в майбутньому;

- підприємство має достатньо людських ресурсів для продовження діяльності в осяжному майбутньому. Персонал Агрокомплексу, що залишається у виробничих підрозділах, є достатньою кількістю для підтримки операційної діяльності підприємства та не очікується переміщення персоналу в інші регіони чи за кордон через значну віддаленість до найближчих військових дій;

- незважаючи на поточну блокаду чорноморських морських шляхів та портів, що створювало перешкоди для експорту зерна, у випадку, якщо порти залишаться закритими в осяжному майбутньому, управлінський персонал вважає, що зможе зберегти операційну діяльність на рівні попереднього року шляхом експорту зерна залізницею та вантажівками до Румунії та інших сусідніх країн ЄС; крім того, основна частина бізнесу Агрокомплексу пов'язана з виробництвом та реалізацією цукру, що не залежить від експортної логістики і товар активно продається на внутрішньому ринку.

Компанія також планує запровадити ряд заходів щодо зниження витрат, таких як оптимізація виробництва з більшим використанням вугілля замість газу, зниження витрат на транспортування та скорочення мотиваційних бонусів для персоналу. Таким чином, існує суттєва невизначеність, що може поставити під значний сумнів здатність підприємства продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

2.2. Оцінка стану та руху основних засобів підприємства

Однією із умов ефективного функціонування підприємств на сучасному етапі є їхнє забезпечення основними засобами. Основні засоби відіграють важливу роль у виробничих процесах, оскільки вони створюють матеріальну базу та забезпечують необхідні умови для здійснення основної діяльності.

Основні засоби становлять переважачу частину капіталу підприємства. У процесі аналізу, перш за все, необхідно дослідити наявність та динаміку основних засобів у складі майна підприємства (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Наявність та значення основних засобів у капіталі підприємства

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2018 р, %+, -
Вартість необоротних активів підприємства, тис.грн.	688340	1006848	1177642	1426735	1918315	+1229975
Залишкова вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	635292	600775	1087428	1333607	1740157	+1104865
Вартість оборотних засобів на кінець року, тис. грн	905601	923861	676605	1057298	1136445	+230844
Вартість активів підприємства, тис.грн	1593948	1935532	1856153	2485734	3057068	1463120
Частка основних засобів у необоротних активах, %	92,3	59,7	92,3	93,5	90,7	-2,3
Частка основних засобів а загальній вартості активів підприємства, %	39,9	31,0	58,6	53,7	56,9	+17,0

За даними таблиці 2.3 відмічаємо зростання вартості основних засобів підприємства, особливо в останні роки. Значне збільшення їх вартості починаючи з 2020 року стало можливим завдяки завершенню будівництва цукрового складу на території Томашпільського цукрового заводу та

оновлення техніки. Будівництво цукрового складу призвело до збільшення потужності по зберіганню цукру майже на 30% та скоротило збутові та логістичні витрати. За останні роки підприємством придбана високопродуктивна техніка від провідних виробників: CLAAS, HORSCH, Case, Fendt, Ropa, New Holland, Berthoud, Lemken, Kverneland, Great Plains, а також необхідне навісне та причіпне обладнання.

З липня 2017 року у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» використовується система супутникового моніторингу CROPIO, яка разом з інформацією про погоду і даними з супутника моніторить стан посівів і відповідно до індексу вегетації дає прогнози по врожайності вирощуваних культур. CROPIO дозволяє відстежувати погодинну і щоденну роботу, продуктивність і пересування техніки. Система може відправляти автоматичні оповіщення в таких ситуаціях як: робота без плану, відсутність сигналу, відхилення від маршруту, та інші.

Частка основних засобів в необоротних активах за більшість років досліджуваного періоду становить більше 90 відсотків. Виключення становить 2019 рік, в якому частка основних засобів у необоротних активах в підприємства становила 59,7%. Даного року в підприємстві значно зросла вартість нематеріальних активів, у вигляді права користування природними ресурсами. Вартість нематеріальних активів підприємства у 2019 році збільшилась на 372099 тис.грн проти попереднього 2018 року, у якому вартість даного виду ресурсів становила 1585 тис.грн.

У загальній вартості активів підприємства частко основних засобів зросла у 2022 році до 56,9% порівняно із 39,9% у 2018 році.

Важливим при проведенні аналізу основних засобів є дослідження їх структури залежно від функцій, що виконують основні засоби у виробничому процесі (таблиця 2.4).

Аналізуючи склад та структуру основних виробничих фондів треба відмітити те, що структура основних фондів підприємства за досліджуваний період дещо змінилася. Основну частку основних засобів підприємства

становлять три групи: будівлі, споруди, передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби.

Таблиця 2.4

Структура власних основних засобів за 2020 – 2022 рр., %

Групи основних засобів	2020 р	2021 р	2022 р
Земельні ділянки	0,01	0,01	0,01
Будинки, споруди та передавальні пристрої	38,1	34,0	30,2
Машини та обладнання	46,3	38,2	31,9
Транспортні засоби	15,6	27,8	37,9
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	0,02	0,02	0,02
Малоцінні необоротні активи	0,01	0,01	0,01
Всього	100	100	100

Так, частка будівель, споруд, передавальних пристроїв зменшилась за досліджуваний період із 38,1% до 30,1% у 2022 році. Також відмічаємо зменшення частки машин і обладнання до 31,9% у 2022 році проти 46,3% у 2020 році, за який дана група основних засобів становила майже половину вартості всіх основних засобів підприємства.

Що стосується транспортних засобів, то їх частка у загальній вартості основних засобів підприємства зростає більш ніж удвічі, із 15,6% у 2020 році до 37,9% у 2022 році. Решта груп основних засобів (земельні ділянки, інструменти, прилади, інвентар та малоцінні необоротні активи) займають незначну частку у вартості основних засобів, що становить менше 1%.

Більша частина основних засобів підприємства – це вузькоспеціалізоване обладнання, яке нечасто продається на відкритому ринку, оцінюється за справедливою вартістю. За винятком земельних ділянок, окремих будівель та неспеціалізованого обладнання, оцінка вартості яких була проведена на основі останніх ринкових операцій з аналогічними активами, що знаходяться у аналогічному технічному стані.

В сучасних умовах розвитку економічних процесів проблема управління основними засобами набуває великого значення для всіх підприємств, адже основні засоби, які були сформовані на початковому етапі діяльності підприємства, потребують постійного оцінки стану та використання. Актуальності набуває необхідність дослідження сучасного стану основних засобів. Необхідність постійного моніторингу стану основних засобів та ефективності їх використання, зумовлюється їх ключовою роллю у виробничій діяльності будь-якого підприємства.

Для підтвердження вартісних змін в динаміці основних фондів наведено рух основних засобів виробництва, які є основою матеріально-технічної бази підприємства і своєю функціональною роллю забезпечує процес виробництва і сприяє підвищенню продуктивності праці.

Впродовж року на підприємстві відбувається постійний процес оновлення та вибуття з експлуатації основних засобів. Саме рухом основних засобів (надходженням та вибуттям) зумовлена зміна їх обсягу та структури. Їхнім Основними показниками, що характеризують рух основних засобів є коефіцієнт оновлення та коефіцієнт вибуття.

Окрім оновлення і вибуття, засоби праці в процесі їх використання фізично та морально зношуються, і для забезпечення економічно обґрунтованого планування їх відтворення необхідно правильно оцінити рівень зносу.

Розпізнають два різновиди зносу – фізичний та моральний. Кожен із них має ще два підвиди. Під фізичним зносом основних засобів розуміють поступову втрату основними фондами власних первісних техніко-експлуатаційних якостей, своєї споживчої вартості, що викликає зменшення їхньої реальної вартості, тобто з'являється економічний знос. Фізичний знос будь-яких основних засобів можна розглядати з позицій можливості або неможливості їх відновлення шляхом проведення ремонтів до моменту повного фізичного зношення. Тобто з цих позицій фізичний знос можна розглядати як такий, що може бути усунений (тимчасовий), та такий, що не

може бути усунений (постійно накопичуваний) [21].

Фізичний знос основних засобів підприємств залежить від багатьох факторів, зокрема І.В. Кулько виділяє такі: особливості технологічного процесу виробництва; якості технічного обслуговування основних засобів; якості праці, кваліфікації працівників, які обслуговують процес виробництва, їх безпосереднього ставлення до основних засобів у процесі виробництва [19].

Показники руху і зносу основних засобів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» за 2018-2022 роки представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники руху та стану основних засобів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022р. до 2018 р, +,-
Первісна вартість основних засобів на початок року, тис.грн	10111134	10110653	9441954	10034316	12063311	1952177
Придбано, тис.грн	59660	22784	604688	1907781	5905943	5846288
Вибуло, тис.грн	60141	691483	12326	121214	120091	59950
Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис.грн	10110653	9441954	10034316	12063311	17849168	7738515
Сума зносу на кінець року, тис.грн	9475361	8841179	8946888	10729704	16109011	6633650
Залишкова вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	635292	600775	1087428	1333607	1740157	1104865
Коефіцієнт оновлення основних засобів,%	0,6	0,2	6,0	19,0	33,1	32,5
Коефіцієнт вибуття основних засобів,%	0,5	6,8	0,2	1,2	0,1	-0,4
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року,%	93,7	93,6	89,2	88,9	90,1	-3,6
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року,%	6,3	6,4	10,8	11,1	9,9	3,6

За даними таблиці 2.5 спостерігається переважające оновлення

(придбання) основних засобів над вибуттям, особливо у 2021-2022 роках. Так коефіцієнт оновлення збільшився із 0,6% у 2018 році до 33,1% у 2022 році. Тобто в 2022 році було оновлено третина вартості всіх основних засобів праці. Підприємство в останні роки активно оновлювало свою технічну базу, закупаючи техніку і обладнання.

Проте оновлення основних засобів забезпечило лише не значне зростання коефіцієнту придатності основних засобів. Загалом відмічаємо значний відсоток зносу основних засобів підприємства, що є характерним для більшості підприємств аграрного і промислового секторів України.

Загалом підприємства має на балансі значні об'єми засобів праці, враховуючи первісну вартість. Проте, більшість з них використовується вже понад термін корисного використання, про що свідчить значний відсоток зносу основних засобів. Так, коефіцієнт зносу у 2018 році становив 93,7%, до 2022 року жаний показник незначно зменшився до 90,1%. Відповідно, придатність основних засобів зросла із 6,3% у 2018 році до 9,9% у 2022 році (рис. 2.1).

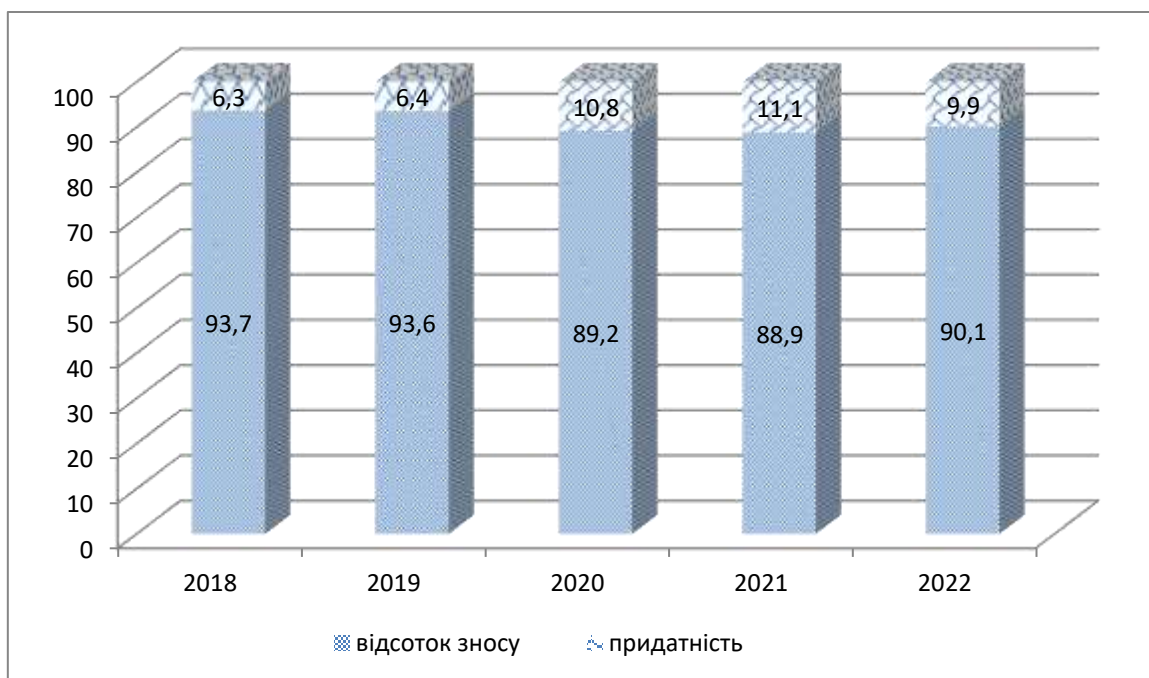

Рис. 2.1. Співвідношення зносу і придатності основних засобів ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» за 2018-2022 рр, %

На значні показники зносу, незважаючи на оновлення основних засобів в останні роки, частково впливає застосування прискореного методу нарахування амортизації, що використовують в підприємстві зважаючи на значний рівень інфляції. Метод прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється,

Застосування цього методу дає можливість протягом першої половини корисного строку використання основних засобів відшкодувати до 60 — 70% їх вартості.

За поточний та порівняльний періоди, оцінені строки корисного використання значних об'єктів основних засобів є такими:

- Будівлі та споруди 8-40 років
- Машини та обладнання 7-15 років
- Транспортні засоби 5-12 років
- Інвентар та приладдя 2-10 років
- Активи з права користування - впродовж строку оренди

Методи нарахування зносу, строки корисного використання та ліквідаційна вартість основних засобів в підприємства, аналізуються в кінці кожного фінансового року та коригуються за необхідності.

2.3. Аналіз забезпеченості та ефективності використання основних засобів в підприємстві

Основні засоби підприємства є важливою економічною складовою, оскільки вони становлять значну частину активів підприємства і мають вирішальний вплив на його фінансові результати. Ефективне використання основних засобів є одним із факторів успіху підприємства, дозволяючи йому функціонувати, розширювати свою діяльність.

Для того щоб визначити забезпеченість та ефективність використання основних засобів підприємства розглянемо наступну таблицю(табл.2.6).

Таблиця 2.6

**Динаміка забезпеченості та ефективності використання основних засобів
в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р. (+,-)
Залишкова вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	635292	600775	1087428	1333607	1740157	+1104865
Вартість валової продукції товарів, послуг, тис. грн.	1210235	981236	867924	1612074	1362839	152604
Площа сільськогосподарських угідь, га	21200	22360	23054	23780	23780	-1420
Середньорічна чисельність працюючих, чол.	1141	1103	1095	1031	1067	- 74
Фондозабезпеченість (на 100 га с.-г. угідь), тис. грн	2996,7	2686,8	4716,9	5608,1	7317,7	4321,0
Фондоозброєність на 1 середньорічного працівника, тис. грн	556,8	544,7	995,1	1293,5	1630,9	1074,1
Фондовіддача, грн	1,91	1,63	0,80	1,21	0,78	-1,13
Фондоємність, грн	0,52	0,61	1,25	0,83	1,28	0,76

За даними таблиці 2.6 відзначимо, що у 2022 р. в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» відбувається значне збільшення вартості основних засобів. Відповідно, фондозабезпеченість на 100 гектарів сільськогосподарських угідь на підприємстві в 2022 році збільшилась на 4321 тис.грн порівняно даних 2018 року і становила 7317,7тис. грн, що є найбільшим показником за досліджуваний період. Фондоозброєність 1 середньорічного працівника також збільшилась в 2022 році до 1630,9 тис.грн проти 2018 року (556,8 тис.грн), збільшення становить майже втричі. Значне

зростання фондоозброєності відбулося на фоні значного збільшення вартості основних засобів та одночасного зменшення чисельності працівників. Зростання показників фондозабезпеченості і фондоозброєності свідчить про позитивну динаміку зростання забезпеченості засобами праці, покращення технічної оснащеності виробництва. Така динаміка має позитивний вплив на результати виробництва і зростання продуктивності праці.

Не зважаючи на покращення показників забезпеченості підприємства основними засобами показники ефективності їх використання за даний період значно знизились. Така негативна зміна відбулася за рахунок зростання вартості основних засобів вищими темпами за збільшення виробництва продукції.

Так, у 2018 році на 1 грн. вартості основних засобів в Агрокомплексі виробили 1,91 грн валової продукції (фондовіддача становить 1,91 грн), при цьому показник фондоємності становив 0,52 грн, тобто на 1 грн вартості валової продукції припадає 52 коп. наявних основних засобів.

Значне зменшення показників ефективності використання основних засобів в підприємства відмічаємо в 2020 році. Даний рік був несприятливим для аграріїв за погодно-кліматичними умовами, як наслідок, значне зменшення валового виробництва продукції. Причому зниження валової продукції відбулося з одночасним збільшення вартості основних засобів, а тому в 2020 році маємо значне зниження показників ефективності використання основних засобів порівняно із попереднім періодом.

У 2021 р. зазначені показники показали позитивні зміни. Підвищення ефективності використання засобів праці відбулося виключно за рахунок значного збільшення валового виробництва.

В 2022 році підприємство мало значні перспективи розвитку, проте, початок повномасштабної війни негативно вплинув на результати роботи підприємства (в підприємстві не виконано запланованих показників щодо обсягів виробництва), при цьому відбулося оновлення технічної бази (на початку року було придбано техніку), і як наслідок – зменшення ефективності

використання основних засобів було найбільшим.

Одним із універсальних показників ефективності використання основних засобів є рентабельність основних засобів та норма прибутку. Визначені показники відображають рівень прибутковості їх використання (рис. 2.2).

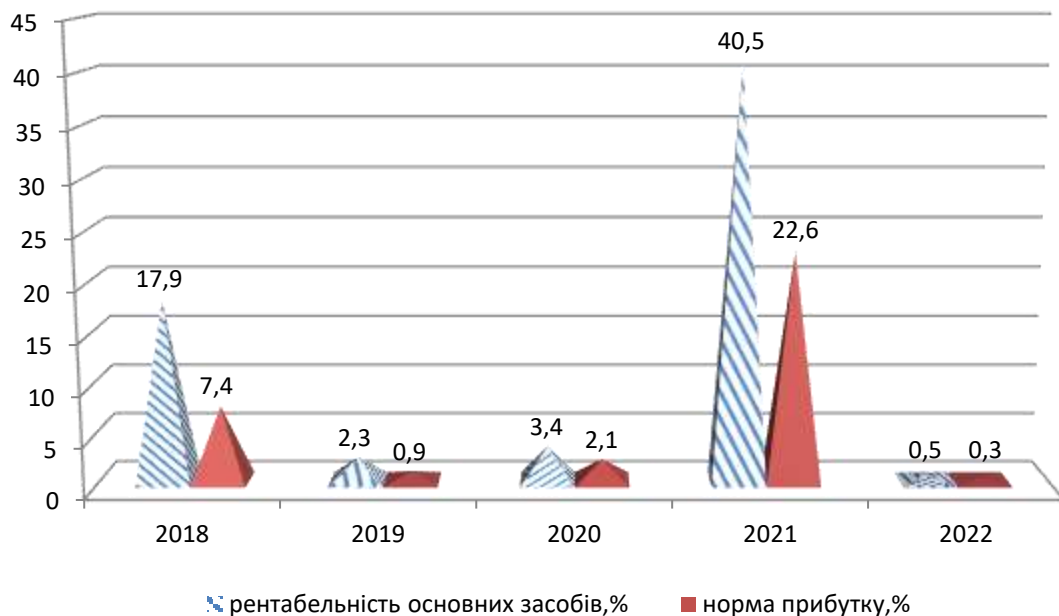

Рис. 2.2. Динаміка показників рентабельності використання засобів виробництва в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» за 2018-2022 роки, %

За даними оцінки, було виявлено значне зростання рентабельності основних засобів і норми прибутку у 2021 році. За даний рік в підприємстві отримано найбільшу суму чистого прибутку – 541060 тис.грн. А тому, незважаючи на збільшення вартості основних засобів, рентабельність основних засобів становила -40,5%, а норма прибутку – 22,6%. Тобто, у 2021 році на 1 грн наявних у підприємстві засобів праці отримано 40,5 коп чистого прибутку, а сума прибутку на 1 грн вартості основних і оборотних фондів склала 22 коп.

У 2022 році значення вище вказаних показників рентабельності фондів знизилась до мінімального за досліджуваний період рівня, так за даний рік було отримано найменшу суму прибутку – 8688 тис.грн.

Проте збереження прибутковості виробництва в надскладних економічних умовах господарювання, які склалися у 2022 році, є вже значним досягненням і забезпечується накопиченим потенціалом попередніх років.

РОЗДІЛ 3. НАПЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ПІДПРИЄМСТВІ

Загальна мета ефективного відтворення та використання основних засобів полягає в забезпеченні стабільної роботи виробництва, зниженні витрат, покращенні якості продукції та збільшенні конкурентоспроможності на ринку.

Відтворення основних виробничих засобів — це процес безперервного їх поновлення. Розрізняють просте та розширене відтворення. Існують різні форми простого та розширеного відтворення. Просте відтворення передбачає відновлення капіталу в незмінних розмірах, а розширене — у постійно зростаючих масштабах (підвищення обсягу та/чи номенклатури виробів, випуск більш якісної продукції, тобто з вищою продуктивністю, новими властивостями чи функціями.).

Грошовим джерелом простого відтворення є амортизаційні відрахування. Розширене відтворення основних фондів здійснюється шляхом реконструкції, розширення та технічного переозброєння діючих і будівництва нових підприємств та цехів.

Однією з головних умов підвищення ефективності відтворювальних процесів є оптимальність строків експлуатації основних фондів (передусім активної частини) відповідно до їх первинного технологічного призначення.

При цьому як скорочення, так і збільшення періоду експлуатації по-різному впливає на ефективність відтворення і використання знарядь праці. Скорочення строків експлуатації основних фондів, з одного боку, уможливорює прискорення їх оновлення, зменшення їх морального старіння, зниження ремонтно-експлуатаційних витрат, а з іншого-обумовлює зростання собівартості продукції за рахунок амортизаційних сум, потребує більших за обсягом інвестиційних ресурсів для нарощування виробничих потужностей.

Подовження періоду функціонування основних фондів дає змогу зменшити обсяг щорічної заміни спрацьованих засобів праці й за рахунок

цього спрямовувати більше ресурсів на розширене відтворення, але при цьому знижується загальна продуктивність діючих основних фондів. Саме тому терміни експлуатації машин і устаткування мають бути оптимальними, тобто такими, що забезпечують найменші витрати суспільної праці на їх виготовлення і використання у виробничому процесі протягом усього періоду їх функціонування.

Напрями підвищення ефективності використання основних виробничих фондів поділяються на два види:

1) Екстенсивний – вид відтворення, що знаходить своє вираження насамперед у збільшенні часу роботи основних виробничих фондів. Зокрема, перевага повинна надаватися насамперед заходам, спрямованим на підвищення змінності роботи устаткування, що призводить до зростання обсягів виробництва продукції і підвищення ефективності використання основних засобів. У зв'язку з цим на підприємствах необхідно забезпечувати оптимальну структуру складових засобів праці, досягнення пропорцій між робочою силою і відповідними видами машин і устаткування, тобто повинна зростати питома вага прогресивного нового устаткування, удосконалюватись організація функціонування виробничої інфраструктури, що сприятиме поліпшенню технічного обслуговування основних підрозділів підприємства, перерозподілу працюючих в його межах, вивільненню робітників в допоміжних виробництвах і залучення їх після відповідної підготовки до роботи в основних цехах, щоб підвищити змінність наявного устаткування. Отже, екстенсивне поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей має певні межі.

2) Інтенсивний – вид відтворення, завдяки якому збільшується віддача засобів праці на одиницю часу. Даний напрям має набагато ширші можливості поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей, яке передбачає підвищення ступеня завантаження устаткування за одиницю часу. Підвищення інтенсивного завантаження устаткування може бути досягнуто шляхом модернізації діючого устаткування, машин та

механізмів, встановлення оптимального режиму їх роботи.

Важливий резерв кращого екстенсивного та інтенсивного використання основних фондів та виробничих потужностей - це швидке освоєння проектних потужностей, введення в дію нових технологічних ліній, агрегатів, устаткування. Поліпшення інтенсивного та екстенсивного використання основних засобів підприємств безпосередньо позначається на зниженні собівартості виробів за рахунок економії на умовно-постійних витратах, а в кінцевому підсумку це дає змогу збільшити прибуток підприємств та підвищити рентабельність їх діяльності.

При ефективному використанні основних фондів знижується потреба в них, що веде до економії, тобто мінімізації витрат, а це, в свою чергу, знову-таки впливає на підвищення рівня конкурентоздатності. Ефективне функціонування основних виробничих засобів залежить від того, наскільки повно реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори поліпшення їх використання.

Використання нової техніки і технології у виробничому процесі є запорукою ефективного і рентабельного функціонування підприємства. Досвід більшості розвинених країн свідчить, що понад 80 % зростання ВВП забезпечується технологічними нововведеннями, які здійснюються через технічне переозброєння виробництва [7].

За дослідженням економістів, кількість застарілих виробничих основних засобів досягає критичного рівня і їх корінного оновлення одночасно потребують практично всі галузі економіки України. На багатьох вітчизняних підприємствах оновлення активної частини виробничих основних засобів не проводилося впродовж останніх 10-15 років, а технології виробництва залишаються на рівні 60-70 років минулого століття і не відповідають сучасним вимогам. Технологічне відставання від розвинених країн у останні роки все більше підсилюється. Іншими проблемами є: дефіцит трудових ресурсів відповідної спеціалізації та кваліфікації при значних обсягах безробіття в більшості регіонів; проблема підготовки кадрів; частина

виробничих основних засобів тривалий час знаходиться на консервації або не використовується, відновлення їх працездатності є серйозною технічною проблемою, яка з часом все більше ускладнюється; застарілі прийоми та методи праці, низький рівень механізації та автоматизації; низькими є показники використання виробничих основних засобів: фондівіддача, змінність роботи, завантаженість; недостатня технічна озброєність праці; та ін.

В планах Агрокомплексу – підвищення врожайності шляхом впровадження сучасних технологій і вирощування культур, що користуються попитом на сільськогосподарських ринках. Робиться ставка на застосування широкозахватної та енергозберігаючої техніки з високим рівнем продуктивності.

Сьогодні велика увага приділяється енергоефективним та енергозберігаючим технологіям, а також активно зростає попит на високоякісну сільськогосподарську продукцію – в першу чергу, це стосується м'яса і молока. Ось чому ми готові переводити свої підприємства на енергозберігаючі технології та надалі розвивати свої агропромислові потужності в м'ясо-молочному напрямку.

З метою ефективного використання основних засобів необхідно враховувати:

- мету фінансово-господарської діяльності, іншими словами, з якою метою підприємство вкладає ресурси. Часто це означало б розуміння конкретної відповідальності в майбутньому, все це має на увазі кардинально різні часові рамки, рівні та типи толерантності до ризику, необхідної прибутковості та необхідної ліквідності;

- інші аспекти інвестиційних переваг сільськогосподарського підприємства. Такі переваги є виключно індивідуальними, реальність така, що кожен інвестор має свої особливості та переваги. Деякі управлінці, не схильні до кредитного ризику (можливість неотримання виплат), тоді як деякі неліквідні активи мають потенціал для повернення більше з часом. Оскільки їх неможливо витратити найближчим часом без серйозного ризику втрати менш

важливої для цих довгострокових цілей.

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та ліпшого використання діючих основних засобів підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого –дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації й витрат на обслуговування виробництва та його управління, підвищувати фондовіддачу і прибутковість (рис. 3.1).

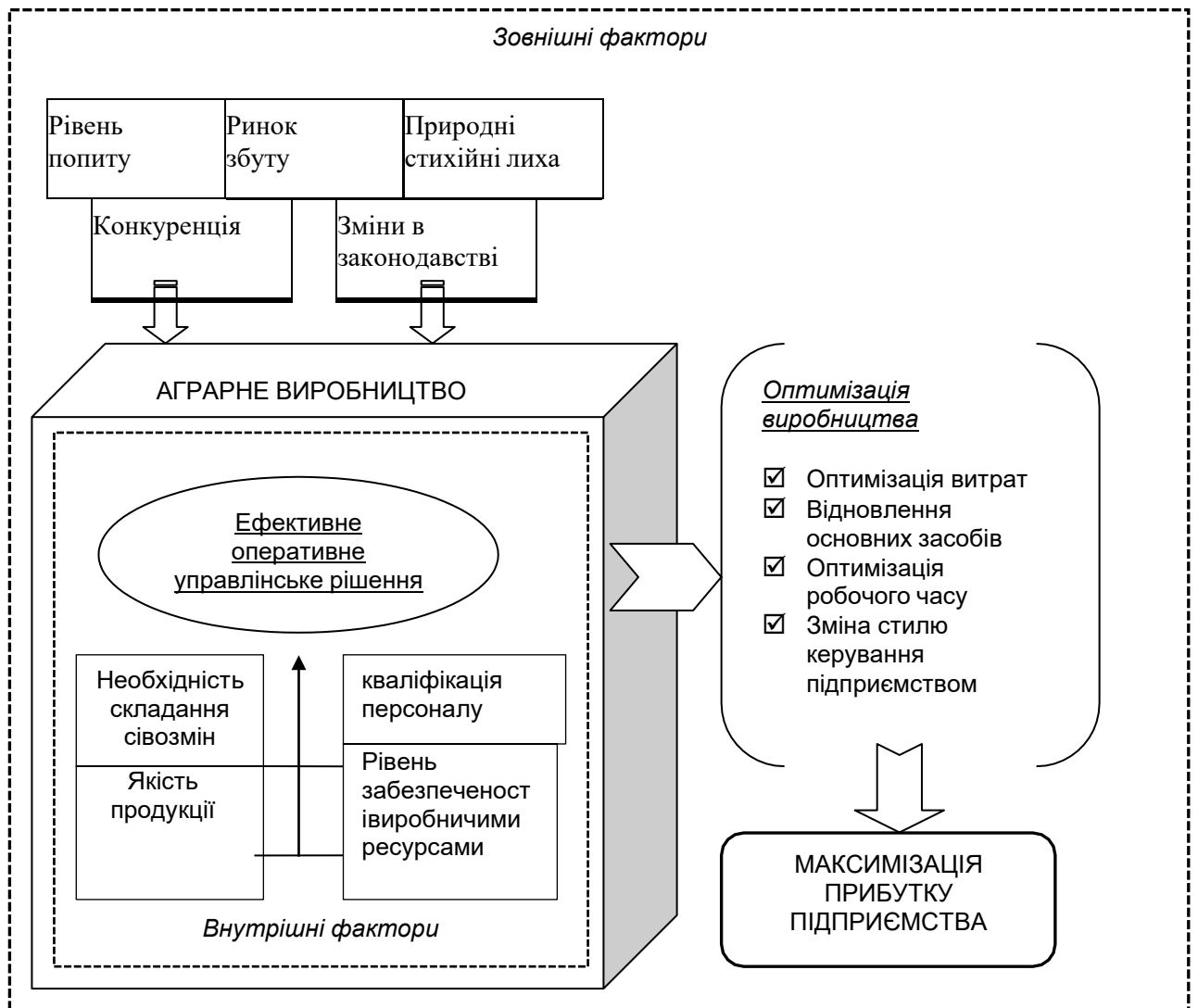

Рис. 3.1. Вплив сукупності факторів на ефективність використання основних засобів та кінцевий результат роботи підприємства

Основними напрямками вирішення цих проблем є наступні:

- створення державою програм розвитку підприємств окремих галузей і відповідного фінансування придбання нового устаткування;
- розробка проектів спільного інвестування, умови якої заохочували би як зовнішніх інвесторів до вкладання коштів, так і самих підприємств до постійного оновлення основних фондів;
- створення на підприємствах спеціальних додаткових фондів (крім амортизаційних фондів), які би акумулювали кошти для придбання нового устаткування;
- впровадження державою активної політики у цій сфері, яка би стимулювала самі підприємства для постійного оновлення основних фондів.

Крім того, модернізація виробництва через оновлення виробничих основних засобів є структурною складовою основних напрямків Державної промислової політики, які визначені Концепцією Державної промислової політики [34].

Стратегічне управління основними засобами – це нова модель вилучення вартості з виробничих активів. Воно являє собою комплексний підхід зверху вниз до управління обладнанням підприємства та персоналом для досягнення максимальної прибутковості. Його єдина найважливіша особливість полягає в управлінні потенційною прибутковістю підприємства на основі фактів, на основі ринкових умов і змінних, які контролюються керівництвом. Сфера стратегічного управління основними засобами починається з прогнозування продажів, через планування виробництва, включає всі аспекти виробництва і закінчується доставкою продукції клієнтам [31].

Ефективність використання основних засобів будь-якого підприємства характеризується, перш за все, зростанням обсягу виробництва продукції. У свою чергу, кількість виготовленої продукції залежить, з одного боку, від часу продуктивної роботи машин і обладнання протягом доби, місяця або року, тобто від інтенсивності їхнього завантаження в часі, а з іншого – від ступеня інтенсивності використання знарядь праці в

одиницю часу.

Інтенсивне поліпшення використання основних засобів може здійснюватися шляхом підвищення ступеня завантаження обладнання в одиницю часу, а екстенсивне – може передбачати збільшення часу роботи діючого обладнання у календарному періоді та підвищену питому вагу діючого обладнання у складі всього обладнання, що є на підприємстві (рисунк 3.2).

Рис. 3.2. Особливості формування стратегії управління основними засобами [38]

Починається стратегічне планування управління з мети придбання основного засобу: придбання з метою забезпечення працевлаштування

співробітників, щоб задовольнити клієнтів; чи для отримання більшого прибутку на капітал, ніж при інвестуванні в інші інструменти. Беручи на себе ризики, пов'язані з виробництвом, підприємство може застосувати знання працівників, системи, процес і людей для отримання солідної прибуткової віддачі.

Таким чином, метою стратегічного управління основними засобами завжди буде ефективне керування наявними ресурсами для отримання прибутку, водночас захищаючи інтереси працівників, майно, нематеріальні активи та навколишнє середовище. Це означає, менеджер повинен розуміти ключові важелі для розкриття потенціалу основних засобів, систематично розбудовуючи можливості фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Стратегія управління основними засобами включає в себе набір довгострокових планів і дій, спрямованих на ефективне використання та оптимізацію виробничих активів компанії. Основні етапи стратегічного управління основними засобами включають наступні кроки:

1. Перший етап передбачає детальний аналіз стану ОЗ підприємства, що включає оцінку стану активів, їх використання, технічні характеристики та продуктивність.

2. На другому етапі слід визначити стратегічні цілі, які пов'язані з управлінням ОЗ (поліпшення продуктивності, зниження витрат на експлуатацію, модернізацію обладнання, впровадження енергоефективних рішень тощо).

3. Третій етап передбачає розробку конкретної стратегії управління ОЗ, що може включати розробку планів заміни, модернізації, розширення або зведення нових об'єктів. Важливо враховувати фінансові можливості, технологічні тенденції та вимоги ринку при розробці стратегії.

4. Четвертий етап передбачає планування і впровадження конкретних заходів для реалізації стратегії управління основними засобами. Критичним фактором успіху є правильне планування, ресурси і контроль за

виконанням стратегічних заходів.

5. Останній етап включає постійний моніторинг реалізації стратегії управління основними засобами та внесення необхідних коригувань. Слід проводити регулярну оцінку результатів, відстежувати відповідність досягнутих показників з поставленими цілями і, за необхідності, вносити зміни в стратегію. В даному контексті важливим стануть превентивні заходи спрямовані на запобігання можливим проблемам та націлені на забезпечення тривалої та ефективної роботи основних засобів, що допоможе знизити витрати на ремонт та заміну засобів, зберегти їхню вартість та забезпечити стабільну роботу підприємства [11, с. 43–44].

Одним із способів стратегічного підвищення ефективності використання основних засобів є диверсифікація виробництва.

Такий перехід починається з узгодження бачення всієї управлінської команди. Виробничі графіки складаються з урахуванням прогнозів продажів, які швидко змінюються, що призводить до поломок виробництва, надлишкових запасів і напруженості обладнання. Тільки через обмін баченням майбутнього роботи підприємства та багаторічним планом змін і безперервним удосконаленням управлінці можуть зробити прорив у створенні вартості сільськогосподарським підприємством.

Більшість ініціатив з покращення технічного обслуговування сьогодні мають функціональний характер. Серед різноманітних показників вони порівнюють, наскільки добре підприємство працює з багатьма іншими підприємствами, і намагаються змінити спосіб виробництва. Проте, більшість інших сільськогосподарських підприємств, які порівнюються, лише трохи кращі за досліджуване підприємство. Таким чином, якщо підприємство просто змінить певні практики, воно буде таким же ефективним (чи неефективним), як і інші. Немає наголосу на фінансових результатах, які підприємство очікує побачити, немає розуміння ключових проблем в роботі, немає плану серйозних культурних змін, а також невелика участь і прихильність вищого керівництва. Питання, над якими потрібно працювати, є тактичними і рідко призводять до

вимірного прогресу, як за провідними, так і за відстаючими показниками. Управлінці не можуть визначити результати змін у фінансових показниках сільськогосподарського підприємства, і в кінцевому підсумку витрачають грошові кошти на покращення обслуговування, спираючись на віру в те, що це правильно.

Оптимальне підвищення ефективності управління основними засобами полягає в наступному:

- аналіз потенційного виробництва, доступного на підприємстві, на основі найкращої продемонстрованої продуктивності та експлуатаційних характеристик основних засобів;
- кількісно визначені поточні робочі показники кожного підрозділу та цілі щодо покращення цих показників;
- бізнес-кейс на три-п'ять років, який визначає очікування щодо витрат і виробництва на основі зусиль щодо удосконалення фінансово-господарської діяльності;
- багаторічний план, який визначає типи змін у практиці та вимірювання, необхідні для досягнення цілей;
- чітке розуміння того, що кожна функція працює залежно від управління всією фінансово-господарською діяльністю;
- відповідальність за досягнення результатів, виходячи з річних бюджетних циклів.

Таким чином, стратегічне управління основними засобами – це комплексна програма, що виконується протягом горизонту стратегічного планування, яка систематично створює цінність від інвестицій у фінансово-господарську діяльність сільськогосподарського підприємства.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши визначення науковців, основні засоби визначаються як активи, які мають фізичну та економічну сутність і утримуються для використання у виробництві або постачанні товарів чи послуг, для здачі в оренду іншим особам або для адміністративних цілей на постійній основі. Це означає, що основний засіб — це актив, для якого призначено постійне використання, а не короткострокове використання тимчасового активу.

Основні засоби є основою сільськогосподарського виробництва. Наявність основних засобів у сільськогосподарських підприємств має велике значення для ефективності його фінансово-господарської діяльності. Підприємства краще оснащені основними засобами характеризуються більш високою ефективністю праці, хоча і вона теж залежить від виду виробництва, що ведеться на підприємстві. В умовах, коли масштаби сільськогосподарського виробництва занадто малі, а технічні та експлуатаційні можливості машин не використовуються в повній мірі знижується ефективність сільського господарства. У такому випадку приймається рішення про удосконалення фінансового менеджменту основних засобів.

За досліджуваний період в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» відмічаємо зростання вартості основних засобів підприємства, особливо в останні роки. Значне збільшення їх вартості починаючи з 2020 року стало можливим завдяки завершенню будівництва цукрового складу на території Томашпільського цукрового заводу та оновлення техніки.

Частка основних засобів в необоротних активах за більшість років досліджуваного періоду становить більше 90 відсотків. Виключення становить 2019 рік, в якому частка основних засобів у необоротних активах в підприємства становила 59,7%. Даного року підприємства в підприємстві значно зросла вартість нематеріальних активів, у вигляді права користування природними ресурсами. Вартість нематеріальних активів підприємства у 2019 році збільшилась на 372099 тис.грн проти попереднього 2018 року, у якому вартість даного виду ресурсів становила 1585 тис.грн.

У загальній вартості активів підприємства частко основних засобів зросла у 2022 році до 56,9% порівняно із 39,9% у 2018 році.

Основну частку основних засобів підприємства становлять три групи: будівлі, споруди, передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби. Частка будівель, споруд, передавальних пристроїв зменшилась за досліджуваний період із 38,1% до 30,1% у 2022 році. Також відмічаємо зменшення частки машин і обладнання до 31,9% у 2022 році проти 46,3% у 2020 році, за який дана група основних засобів становила майже половину вартості всіх основних засобів підприємства.

Що стосується транспортних засобів, то їх частка у загальній вартості основних засобів підприємства зросла більш ніж удвічі, із 15,6% у 2020 році до 37,9% у 2022 році. Решта груп основних засобів (земельні ділянки, інструменти, прилади, інвентар та малоцінні необоротні активи) займають незначну частку у вартості основних засобів, що становить менше 1%.

Більша частина основних засобів підприємства – це вузькоспеціалізоване обладнання, яке нечасто продається на відкритому ринку, крім випадків, коли це відбувається в рамках господарської діяльності, що продовжується. За винятком земельних ділянок, окремих будівель та неспеціалізованого обладнання, оцінка вартості яких була проведена на основі останніх ринкових операцій з аналогічними активами, що знаходяться у аналогічному технічному стані.

Відзначимо, що у 2022 р. в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» відбувається значне збільшення вартості основних засобів. Відповідно, фондозабезпеченість на 100 гектарів сільськогосподарських угідь на підприємстві в 2022 році збільшилась на 4321 тис.грн порівняно даних 2018 року і становила 7317,7тис. грн, що є найбільшим показником за досліджуваний період. Фондоозброєність 1 середньорічного працівника також збільшилась в 2022 році до 1630,9 тис.грн проти 2018 року (556,8 тис.грн), збільшення становить майже втричі. Значне зростання фондоозброєності відбулося на фоні значного збільшення вартості основних засобів та

одночасного зменшення чисельності працівників. Зростання показників фондозабезпеченості і фондоозброєності свідчить про позитивну динаміку зростання забезпеченості засобами праці, покращення технічної оснащеності виробництва. Така динаміка має позитивний вплив на результати виробництва і зростання продуктивності праці.

Не зважаючи на покращення показників забезпеченості підприємства основними засобами показники ефективності їх використання за даний період значно знизились. Така негативна зміна відбулася за рахунок зростання вартості основних засобів вищими темпами за збільшення виробництва продукції.

Оцінюючи поточний стан і структуру основних засобів, визначаються прогалини в продуктивності діяльності, які необхідно усунути шляхом обслуговування та вдосконалення забезпечення та використання основних засобів. Одним із методів підвищення забезпеченості та ефективності використання основних засобів є розробка стратегії покращення забезпечення та ефективності використання основних засобів, визначений рівень виробництва, визначають необхідний стан і структуру основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар О. Проблеми визнання основних засобів у бухгалтерському і податковому обліку. Бухгалтерський облік і аудит. 2013. № 4. С. 23–27.
2. Бровко Л. І., Галаган Т. І., Бровко Є. І. Економічна ефективність використання основних фондів сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. № 22. 2017. С. 22-26.
3. Бухгалтерський фінансовий облік:[підручник]/ за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця ; 7-е вид., доп. і перероб. Житомир : Рута, 2006. 832 с.
4. Бухтіарова А.Г., Пісна А.Б. Особливості управління основними засобами на підприємствах сільськогосподарської галузі. Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Суми, Україна, 23 Листопад 2017. Суми: СумДУ. 2017. С. 64-68.
5. Бутинець Т.А. Основні засоби: точка зору економіста.. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 2 (23). С. 22-36.
6. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Льїна С.Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навчально-практичний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2010. 536 с.
7. Вовк О. М., Долгополова Ю. А. Управління ефективністю інноваційного оновлення основних засобів авіапідприємств. Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск 6(17). С. 106–110.: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-20>.
8. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку та аналізу: монографія. Київ: КНЕУ. 2018. 224 с.
9. Дідур Г. І. Основні засоби аграрних підприємств: напрямки підвищення ефективності використання: ОДАБА, «Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку»: II Міжнародна науково- практична

конференція. Одеса, Україна, 24-25 Листопад 2017. 2017. Одеса: ОДАБА.

10. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К. : Знання, 2009. 1072 с.

11. Залізняк В. П., Сафонік Н. П., Кая А. С. Превентивне управління економічною безпекою в умовах ведення міжнародного бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Випуск 41. С. 42–46. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-8>

12. Єлькін А. В. Аналіз динаміки та структури основних виробничих фондів підприємства. Причорноморські економічні студії. Вип. 1, 2016. С. 47-52.

13. Єршова Н. Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємств: стратегічний аспект. Економіка та суспільство. Вип. 14, 2018. С. 894-904.

14. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії, Вип. 7, 2019. С. 20–27.

15. Колісник Т.А., Буднікова І.С., Шмиголь Н.М. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. Приазовський економічний вісник: Електронний науковий журнал. Вип. 5(10), 2018. С. 229-234.

16. Кравченко М., Шишка В. Мета та завдання проведення аудиту основних засобів. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти. 30–31 березня 2017 р. Дніпро: НМетАУ, 2017. С. 363–366.

17. Круга Л.С. Хомюк А.В. Аналіз ефективності використання основних засобів на сільськогосподарському підприємстві. Управління розвитком. 2014. № 4. С. 79—81.

18. Кузнєцов В., Михайленко О. Великий словник бухгалтера; 2-е вид., перероб. і доп. Х. : Фактор, 2005. 532 с.

19. Кулько І.В. Оцінювання та аналіз основних виробничих фондів підприємств. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2013. № 3. С. 166–169. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_3_33
20. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Інвестиції: практика та досвід. Економічна наука. № 21—22. 2020. С. 106-111. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/21-22_2020/20.pdf
21. Левицька І.В. Проблеми інтенсифікації відтворювальних процесів на підприємствах харчової промисловості. Економіка харчової промисловості. 2010. № 3. С. 14–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2010_3_3
22. Лютова Г. М., Атамась О. М. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Фінансовий простір. 2018. No 3 (31). С. 147–154
23. _Майстро Р.Г., Рож А.Д. Ефективність використання основних фондів на підприємстві. Вісник Національного технічного університету "ХП". Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. № 33. С. 144—147.
24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#
25. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. К.: Академія, 2001. С. 848.
26. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
27. Нечаєва І.А., Кабак М.В. Особливості управління підприємством на основі використання сучасних технологій і систем менеджменту. Ефективна економіка. № 9. 2017.
28. Олійник Є.В. Управління основними засобами підприємства через призму класичних та сучасних теорій. Актуальні проблеми економіки, №

6(168). 2018. С. 47-53.

29. Орошан Т. А., Кухта К. О. Дослідження ефективності використання основних фондів. Агросвіт. № 4, 2019. С. 51-55. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2019/8.pdf

30. Павелко О.В., Романець О.В., Чабар Ю.О. Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємств та суб'єктів державного сектору: напрями удосконалення. Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки». 2021. Випуск 4(96). С. 245–267

31. Павлова Г.Є., Приходько І.П., Шалімова О.І. Стратегічне та інноваційне забезпечення управління основними засобами в контексті економічної безпеки підприємства. Бізнес-навігатор: Науково- виробничий журнал, Вип. 4-2 (43), 2017. С. 18-21.

32. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-iii: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

33. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «основні засоби» від 27.04.2000. URL.: <http://www.minfin.gov.ua>

34. Поповиченко І. В., Спіридонова К. О., Загустіна А. Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір, (145), 2019. С.149-159. URL:<http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/110>

35. Проскурович О., Завгородня Т., Горбатюк К. Діагностування ефективності використання основних фондів засобами економетричного моделювання. Modeling the development of the ekonomik systems, (1), 15–25. 2022. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-2>

36. Рябикіна К.Г. Визначення напрямів підвищення ефективності використання основних засобів на підприємствах. Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: збірник наукових праць, 2017. С. 75-86.

37. Сазонов Р. В., Ширко О. В., Шпунт Т. М. Інноваційне відтворення основних фондів підприємств України. Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2014. Вип. 11(2). С. 322-329. URL: <http://nbuv.gov.ua/j->

38. Сафонік Н., Ватащук В. Підвищення ефективності відтворювання та використання основних засобів підприємств транспортної галузі. Економіка та суспільство, (51). 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-23>
39. Сегеда С.А. Аграрно-продуктове виробництво України: монографія. Вінниця: Видавництво ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. 672 с.
40. Селіванова Н.М., Ткаченко Ю.В., Попко Я.О. Особливості методики проведення аналізу основних засобів підприємства. Проблеми ринку та розвитку регіонів України в ХХІ ст. : матеріали VII Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Одеса, 05–09 груд. 2016 р. Одеса, 2016. С. 98–102.
41. Сірик М.В. Управління основними виробничими засобами підприємств. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2019. 244 с.
42. Сударкіна С. П., Гулякін С. Ю. Удосконалення стратегії відтворення основних фондів підприємства. Вісник НТУ «ХП». 2013. № 22 (995). С. 174 - 178.
43. Стемковська І.В., Герчанівська С.В. Теоретичні підходи до трактування економічної суті основних засобів. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Випуск 3 (08). 2017. С. 344-349. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/65.pdf
44. Ступницька Т. М., Приймак В. О. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів у сучасних умовах. Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 11–13 жовт. 2018 р. / Одес. нац. акад. харч. технологій ; наук. ред. О. Б. Каламан. Одеса, 2018. – С. 215–217.
45. Танчин А.І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві: система показників оцінки та напрями їх підвищення. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Економіка. 2017. Вип. 4. С. 77—80.
46. Халатур С.М., Кравченко М. В., Черниш О.А Модель управління

основними засобами в системі фінансового менеджменту підприємства. Економіка та держава. 2021. № 11. С. 39–43.

47. Харченко Н.В. Ефективність використання основних засобів виробництва на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 11. С. 16–18.

48. Швець В. Я., Грекова В. А. До питання оцінки економічної ефективності оновлення основних фондів. Ефективна економіка. № 11. 2012. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1551>

49. Швець Н. В., О. Л. Бродський Проблемні питання аналізу основних засобів. БізнесІнформ. 2012. № 8. С. 159–162.

50. Яременко Л.М. Теоретичні підходи до сутності та класифікації основних засобів. Економічний вісник університету, Вип. 27(1), 2015. С. 144-148

51. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 402–407. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22\(2\)__68](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22(2)__68).

